

nade meddelande, som i årets statsverksproposition innehålles, tillåter jag mig hemställa,

att Riksdagen måtte för fortsatt uppehållande af lagbyråns verksamhet på extra stat för år 1901 anvisa ett belopp af 25,000 kronor, dock under förbehåll att 1902 års Riksdag erhåller en fullständig och noggrann redogörelse för byråns verksamhet under år 1901.

Stockholm den 28 januari 1900.

Karl Staaff.

N:o 110.

Af herr **K. Staaff**, om *ändring af kongl. förordningen angående arfsrätt för oäkta barn den 14 april 1866.*

Den svenska lagstiftningen om arfsrätt för oäkta barn återfinnes i 8 kapitlet 7 § ärfdabalken jemte kongl. förordningen den 14 april 1866. Det förra lagrummet stadgar, att barn aflade i lönskaläge utan äktenskapslofven eller i hordom eller i förbudna leder ej må taga annat arf än efter egna barn och bröstarfvingar. Kongl. förordningen af 1866 ändrar detta så till vida, att oäkta barn, som ej är afladt under moderns äktenskap eller i förbudna led må taga arf, men detta

1) blott under den förutsättning, att modern låtit såsom sitt barn anteckna det i kyrkoboken för den församling, i hvilken hon då var kyrkoskrifven;

2) blott efter modern;

3) blott i den egendom, som ej utgör bröstarfvingars laglott.

Det oäkta barnets arfsrätt är sålunda i hög grad inskränkt. Äfven om ett utom äktenskap födt barn lefvat hos sin moder, njutit kärleksfull vård och uppfostran af henne, äfven om hela världen vet, att modern aldrig förutsatt annat än att barnet skulle få ärfva hennes qvarlåtenskap, kan efter moderns död en aflägsen slägting till henne uppträda och taga arvet framför det egna barnet blott därför att modern ej låtit göra kyrkoboksanteckningen eller att denna ej är på fullt tillfredsställande sätt gjord. Ty det är att märka, att enligt hvad prejudikatet och kongl. cirkuläret den 5 juni 1885 gifva vid handen anteckningen måste innefatta tydligt bevis, att det är modern som låtit anteckna barnet såsom sitt.

Men äfven om anteckningen är tillfredsställande gjord och arfsrätt sålunda existerar, sträcker sig denna ej till annat än modersarvet. Andra slägtingar ärfvas ej — icke ens syskon. Ett exempel ur min erfarenhet må belysa hvilka egendomliga följder detta kan hafva. Tveune ålderstigna systrar hade under en lång följd af år bott tillsammans. Den äldsta som var duglig och arbetsför hade samlat en styfver för ålderdomen, det vill i detta fall säga för bådas ålderdom och ofta uttryckt sin glädje öfver, att om hon doge först, hennes syster, som led af lungsjukdom och alls ej kunde förtjena sitt uppehälle ändock skulle hafva det nödvändigaste. Den äldsta systemen dog och efter hennes död upptäcktes, att den efterlevande var född ett par år efter sedan den gemensamma modern blifvit enka. En aflägsen slägting som aldrig varit personligen känd uppträdde och tog arvet.

Och äfven den arfsrätt efter modern, som lagen medgifver, lider af en väsentlig inskränkning, så snart äkta bröstarfvingar finnas, nemligen den, att de först skola taga ena hälften af moderns qvarlåtenskap; blott i den återstående hälften eger den oäkta födde del och lott.

De reformyrkanden, som fingo en temporär afslutning i 1866 års förordning, gingo emellertid vida längre än denna. Och äfven efter denna tid finner man åtskilliga framställningar i syfte att utvidga arfsrätten för oäkta barn.

Så förekomma vid 1885 års riksdag ej mindre än fyra motioner, en af herr P. Waldenström som föreslog,

att Riksdagen måtte för sin del besluta sådan ändring af hvad som hittills genom ärfdabalken samt kongl. förordningen den 14 april 1866 vore stadgadt om oäkta barns arfsrätt, att sådan rätt måtte i hvarje fall tillerkännas oäkta barn lika med barn af laggift säng;

en af herr Richard Gustafsson som föreslog, att de s. k. oäkta barnen borde gifvas samma rätt som de äkta;

en af herr J. Anderson i Tenhult, som föreslog, att Riksdagen ville besluta, att kongl. förordningen af den 16 april 1866 angående oäkta barns arfsrätt erhöles följande lydelse:

Med ändring af hvad 8 kap. 7 § — — — — förordnar, att oäkta barn må lika med äkta barn taga arf efter sin moder.»

samt en af herr Oskar Erickson som föreslog, att Riksdagen måtte för sin del, med upphäfvande af kongl. förordningen den 14 april 1866 angående arfsrätt för oäkta barn, antaga en så lydande förordning i ämnet:

»Med ändring af hvad 8 kap. 7 § ärfdabalken stadgar derom, att barn, som äro aflade i lönskaläge utan äktenskapslofven eller i hordom eller i förbudna leder ej må taga annat arf än efter egna barn och bröstarfvingar, förordnas, att oäkta barn jemväl må, derest det blifvit såsom moderns barn antecknad i kyrkoboken för den församling, i hvilken hon då var kyrkoskrifven, taga arf efter sin moder lika med äkta barn.

Lagutskottet som afstyrkte samtliga dessa motioner gjorde en hemställan, att Riksdagen ville i skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes anbefalla domkapitlen i riket samt Stockholms stads konsistorium och hofkonsistorium att genom cirkulär hos vederbörande presterskap inskräpa angelägenheten deraf, att den anteckning i kyrkobok, som enligt förordningen den 14 april 1866 utgör förutsättning för oäkta barns arfsrätt efter moder, verkställes på sådant sätt, att den må innefatta bevis, att qvinnan låtit anteckna barnet såsom sitt.

Denna hemställan bifölls af kamrarne och föranledde det ofvan antydda kongl. cirkuläret den 5 juni 1885.

I Andra Kammarén bifölls utskottets hemställan först efter votering med 113 röster mot 48, hvilka tillfölo en afgifven reservation, deri yrkades, att Riksdagen måtte i skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes låta utarbete och för Riksdagen framlägga förslag till lag, som, med erkännande af grundsatsen om oäkta barns arfsrätt efter fader och moder, innehölle de ytterligare bestämmelser som vid tillämpningen af denna grundsats kunde anses af nöden.

Från debatten kan antecknas, att äfven motståndare till motionen yttrade sympati för en utsträckt arfsrätt för oäkta barn efter moder och moders fränder.

Vid Riksdagen 1892 väckte herr J. Johnsson i Bollnäs motion gäende ut på dels likställande af barn aflade under moderns äktenskap

eller i förbudne led med öfriga utan äktenskapslofven aflade barn, dels upphäfvande af anteckning i kyrkoboken såsom vilkor för oäkta barns arfsrätt och dels arfrättens utsträckning till likhet med äkta barns efter moder.

Lagutskottet, som icke kunde godkänna motionen i dess helhet hemställde, att Riksdagen måtte i skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t ville låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till sådan ändring af gällande bestämmelsen rörande oäkta barns arfsrätt, att oäkta barn, som icke är afladt under moderns äktenskap eller i förbuden led, berättigas att lika med äkta barn taga arf efter moder.

Detta utlåtande afslogs af Första Kammaren, men bifölls af den Andra utan debatt.

Samma motionär herr J. Johnsson upprepade vid 1893 års riksdag sitt förslag nu i samma form, som lagutskottet gifvit sin hemställan.

Lagutskottet tillstyrkte äfven nu motionen i samma form som vid föregående års riksdag.

Första Kammaren biföll icke utskottets förslag utan antog en inom utskottet afgifven reservation, som så till vida skilde sig från det förra, att reservationen bibehöll vilkoret om kyrkoboksanteckningen såsom vilkor för arfsrätten.

Andra Kammaren åter biföll jemväl denna gång utskottets hemställan.

Såsom sammanjemkning föreslog lagutskottet nu att Andra Kammaren måtte biträda Första Kammarens beslut i ärendet.

Åtta reservanter föreslogo en annan sammanjemkning, öfverensstämmande med en vid utskottets första behandling afgifven reservation, hvilken afsåg, att såsom vilkor för arfsrätten skulle upptagas kyrkoboksanteckning eller annat bevisligt erkännande af moder.

Första Kammaren biföll utskottets sammanjemkningsförslag. Andra Kammaren afslog detsamma.

Jemväl vid 1894 års riksdag upprepade herr Johnsson sin motion fortfarande i samma form som 1892 års lagutskott gifvit framställningen.

Men 1892 års lagutskott vidhöll icke samma hemställan som de båda föregående årens utskott, utan hemställde om förslag till sådan ändring af gällande bestämmelser, att oäkta barn, som icke är afladt under moderns äktenskap eller i förbudne led, berättigas att, derest modern låtit såsom sitt barn anteckna det i kyrkoboken för den församling, i hvilken hon då var kyrkoskrifven, eller modern eljest bevisligen erkänt barnet såsom sitt, lika med äkta barn taga arf efter moder.

Första Kammaren fann reformen för vidtutseende och fattade be-

slut i enlighet med en inom utskottet afgifven reservation deri alternativet »eller modern eljest bevisligen erkänt barnet såsom sitt» strukits.

Då Andra Kammaren biföll utskottets hemställan, anmälde lagutskottet att beslutet icke kunde sammanjemkas, utan att frågan således för den riksdagen förefallit.

Kärnpunkten i motståndet mot rättvisa åt de oäkta barnen synes vara att finna i den farhåga, som 1885 års lagutskott uttryckte så att: »den utsträckt arfsrätt för oäkta barn skulle småningom kunna utplåna skilnaden mellan den äkta och oäkta bördens samt dymedelst och genom mer eller mindre skandalösa paternitets- och maternitetsprocesser lossa familjebanden».

Härvid måste jag öppet erkänna, att jag är så långt ifrån att anse det vara ett ondt, att jag tvärtom anser det vara ett positivt godt, om skilnaden mellan äkta och oäkta börd småningom skulle kunna utplånas. Efter min uppfattning borde det nemligen vara en af de högsta uppgifter för samhället att i möjligaste måtto söka förekomma och häfva allt oskyldigt lidande. Och ingen kan väl påstå, att den oäkta föddes ställning af förskjuten och tillbakasatt ej är ett oskyldigt lidande.

Om förhållandet vore sådant, att den sociala missaktningens stämpel sattes icke på barnet utan på föräldrarna, så skulle det vara möjligt att åtminstone förstå, om också ingalunda obetingadt godkänna rädslan för ett utplånande af skilnaden mellan äkta och oäkta börd. Icke som om jag för min del skulle vilja vara med om att öfverhufvud medgifva berättigandet af generella sociala brännmärken, hvilka alltid lida af det felet, att de häfta vid den enskilde oaktadt denne enskilde i det individuella fallet kan vara alldeles tadelfri. Men den sedliga hänförelsen för upprätthållandet af begreppet »oäkta» med allt det förklenande som råhet och obarmhertighet deri inläggas, vore, menar jag, åtminstone mera begriplig om epitetet af allmänna meningen och språkbruket tillades en fader, hvilken har barn utom äktenskapet, än då det fastklibbar vid det alldeles oskyldiga barnet, och det kan tilläggas, att, om en sådan fader nått och jemt gifver sitt barn den nödtorftiga uppfostran, som svenska lagen föreskrifver, då kunde man rent af önska, att liksom barnet erhållit det kuriösa epitetet »naturligt» fadern kunde få uppbära det motsvarande — onaturligt.

Men såsom saken nu gestaltar sig är det omöjligt att fatta annat än att den, hvilken pläderar mot utplånandet af skilnaden mellan äkta och oäkta börd dermed pläderar för den oskyldiges alldeles oförtjenta lidande.

icke heller kan jag erkänna att vare sig utplånadet af skillnaden mellan den äkta och oäkta börden eller paternitets- och maternitetsprocesser böra kunna lossa familjebanden, såvidt uttrycket fattas i ädlare mening.

Det kan ju icke nekas, att om ett barn erhåller ovilkorlig arfsrätt efter sin egen moder, vare sig modern är gift eller ej, så komma derigenom andra att erhålla mindre, än de eljes skolat få (detta, om modern äfven efterlemnad äkta bröstarfvingar) eller att helt och hållet gå miste om arf (detta, om modern blott har bak- eller sidoarfvingar). Men för det första få väl icke familjebandens fasthet anses hvilat uteslutande på begäret efter det materiella goda — och för det andra — och detta är lika viktigt som ofta förbisedt, — i samma mån som familjebandet skulle kunna antagas lossna på ett håll, växa de ju i styrka på ett annat. De, hvilkas argument jag anför och vederlägger, glömma alldeles, att man väl kan ställa den oäkta födde utom familjen, men att man icke kan ställa honom utom samhället. Till samhället hör han — antingen såsom hvete eller ogräs. Betraktar man således familjebanden i likhet med 1885 års lagutskott ur synpunkten af deras egenskap att vara de starkaste samhällsband, så är det ju alldeles gifvet, att det försvagande af dessa band, som kunde tänkas på det ena hållet, kommer att motsvaras af ett stärkande på ett annat håll. Ja, man kan helt visst gå ett steg längre och säga: försvagandet på det förra hållet kan ej bli på långt när så betydande som stärkandet på det andra hållet. Detta därför att det helt naturligt måste stärka samhället mera att uppflytta parian, hvilken är den fattigaste bland samhällets medlemmar, än det kan försvagas genom att till parians förmån de förut privilegierades företräden i någon grad inkräktas. Fullt riktigt torde man fatta saken först när man inser, att det befarade försvagandet alls icke är något försvagande i ty att rättvisans genomförande aldrig i längden skadar utan fastmera gagnar samhället, och att till och med i längden äfven den privilegierade såsom samhällsnyttig faktor skall vinna på att icke längre vara privilegierad.

Och att emot de oäkta barnens kraf på naturlig rättvisa ställa såsom en berättigad hänsyn familj- eller släktmedlemmarnes anspråk på frihet från skandalösa processer synes mig visa en alldeles vilsekommen uppfattning af samhällets förpligtelser, att göra rätt mot alla. Ty man kan omöjligen gifva ett tydligare uttryck åt principen: olikhet inför lagen än då man vägrar den sämre lottade hans rätt för att icke vålla den bättre lottade ett *obehag*.

Det är för närvarande icke min mening att föreslå ett stadgande, som går längre i fråga om de oäkta barnens arfsrätt än till den punkt, dit man i de öfriga nordiska länderna redan sedan länge hunnit, det vill säga arfsrätt för oäkta födda efter moder och modernefränder.

En vidare gående bestämmelse läser sakna all utsigt till framgång, dels redan såsom innebärande allt för principiellt brytande med det närvarande och dels emedan ett stadgande om arfsrätt efter fader måste med nödvändighet fordra särskilda hittills i vår rätt ej upptagna regler om hvad slags paternitetsbevis, som är erforderligt när nemligen den presuntion som består i fråga om faderskapet till ett inom äktenskapet födt barn, bortfaller.

Ej heller skall jag föreslå borttagandet af arfsrättens begränsning till barn, som ej äro aflade under moderns äktenskap eller i blodskam. Stadgandet är visserligen principiellt origtigt, men i förhållande till nödvändigheten att åtminstone taga något steg framåt synes det vara mindre viktigt om en dylik i praktiken dock ej alltför betydande inskränkning får kvarstå.

Deremot vill jag föreslå,

dels att det nu gällande vilkoret för det oäkta barnets arfsrätt, att modern skall hafva låtit anteckna det såsom sitt i kyrkoboken för den församling, i hvilken hon då var kyrkoskrifven, helt och hållet må bortfalla, så att hvarje eljest tillåten bevisning ock blifver tillåten i maternitetsprocessen,

dels att den oäkta födde jemväl må ega arfsrätt efter modernefränder, och

dels att dess arfsrätt efter moder må blifva lika med det äkta barnets.

Att kyrkoboksanteckningen bortfaller såsom exklusivt bevismedel tror jag vara synnerligen önskvärdt. Dels är utan tvifvel »moderns presumerade vilja», såsom den onödiga juridiska spetsfundigheten lyder, alls icke den rätta grunden till arfsrätten utan det är fastmera blodsbandet. Dels lär nog moderns önskan om qvarlåtenskapens öfvergång till det egna barnet mycket ofta kunna presumeras äfven då hon af okunnighet, oförstånd eller blygsel försummat att låta göra anteckning i kyrkoboken.

Att åter, såsom under frågans behandling vid något tillfälle föreslagits, vid sidan af kyrkoboksanteckningen såsom andra alternativ sätta moderns annorlunda gifna bevisliga erkännande af barnet synes vara en föga lyckad halfmesyr, då i fråga om *materniteten* (i motsats mot paterniteten) fullt lika bindande bevisning kan föreligga genom andra bevis-

medel, som genom eget erkännande. I sjelfva verket torde väl kanske äfven detta förslag hafva sin rot i en mer eller mindre medveten uppfattning af oäkta barns arfsrätt såsom ett slags förklädd testamentsrätt.

Det oäkta barnet har i såväl Norge som Danmark arfsrätt efter ej blott moder utan äfven modernefränder. Någon olägenhet deraf har icke försports, och det är svårt att förstå, hvarför samma arfsledning som från det oäkta barnet förmår leda arvet till dess skyldenär icke också skulle vara ledande i motsatt rigtning. I många fall hafva också mellan det oäkta barnet och dess modernefränder blodsbandet vunnit i styrka genom samboende, åtnjuten vård och uppfostran o. s. v.

Hvad slutligen angår den förändringen, att det oäkta barnet inom de gränser, der arfsrätt medgifves detsamma, bör erhålla lika rätt med det äkta barnet, torde den, att döma efter frågans behandling vid föregående tillfällen, knappast komma att möta något större motstånd.

På grund af hvad jag sålunda anfört tillåter jag mig föreslå,

att Riksdagen för sin del måtte besluta, att kongl. förordningen angående arfsrätt för oäkta barn den 14 april 1866 må erhålla följande förändrade lydelse:

Med ändring af hvad 8 kap. 7 § ärfdabalken stadgar derom att barn, som äro aflade i lönskaläge utan äktenskapslofven, eller i hordom, ej må taga annat arf än efter egna barn och bröstarfvingar, förordnas, att oäkta barn, som ej är afladt under moderns äktenskap eller i förbuden led, må lika med äkta barn taga arf efter sin moder och sina modernefränder.

Stockholm den 28 januari 1900.

Karl Staaff.